

L'ÚLTIM BARÓ D'ESPÉS

Pep Coll

Una llegenda popular conta la història del Baró d'Espés, el senyor feudal que havia arrabassat als moros aquestes terres de la Ribagorça i que mostrava un comportament exemplar amb els seus súbdits. El noble, que residia al castell d'Espés, cada nit ensellava el cavall i baixava fins al convent d'Obarra on s'havia citat amb la seua amant. Una nit, tot cavalcant per un pas entre penyes, conegut com el pas de Croqueta, va sentir un veu misteriosa que de l'advertia:

*Senyor d'Espés, que a Obarra vas,
a Obarra aniràs, Però a Espés, no hi
tornaràs més.*

El noble, que era valent i tenia molt clar el seu propòsit, va respondre:

*Tornar o no tornar, a Obarra he
d'anar.*

Conta la bona gent que una nit el senyor d'Espés no va tornar al seu castell i que al matí van trobar-lo assassinat prop del pas de la Croqueta.

Al llarg dels segles la baronia d'Espés va tenir altres senyors, l'últim dels quals, conegut com l'Isidor de Lluvic, fou el més noble de tota la nissaga. L'últim baró d'Espés era un cavaller decidit i generós,

corpulent com un roure de l'obaga del Riu Blanc. No havia nascut a Espés, però s'hi va construir un palauet on passava llargues temporades i estimava la terra dels seus orígens amb una passió secreta, com s'estimen les coses retrobades. Tenia molts d'altres amors, això és, estava posat en moltes lluites, perquè com saben el bons cavallers, l'autèntic amor no es guanya mai del tot, sinó que exigeix la lluita contínua. Com el noble llegendari de l'Edat Mitjana, l'Isidor de Lluvic tenia els seus amors més avall del congost d'Ovarra. El més important, el gran amor de la vida, va ser una noble dama de nom Romi Porredon, nascuda a Cervera de la Segarra. Per les seues venes hi corria la sang dels herois carlins, tenia afeccions trobadoresques i segons contava el noble cavaller, la primera vegada que la veure, va ser com si veiés la noia del poema de Josep Carner, ja que *corria embriagada de tanta juvenesa, tendral com el tany que es gronxa a l'airet del matí*. Es van maridar i fruit del seu amor van néixer dos fills, l'Arnau i el Roger, joves cavallers que van heretar els amors i les lluites dels pares.

A banda de Cervera, l'últim baró d'Espés tenia també amors a Bellpuig, el seu

poble nadiu i de la seua família, i a sant Just Desvern on vivia, i a la ciutat Barcelona, capital del seu país, que ell estimava. Un itinerari d'amors i de lluites que inclou els Pirineus, les terres de Ponent i el mar, això és, el triangle geogràfic que canta el poeta J.V. Foix, quan escriu: *Oh perfecta estructura, de la mar a ponent i l'alta serra, forests els Pirineus on ma gent erra.*

La gent de l'últim baró d'Espés també havia errat durant segles pels Pirineus i per això li agradava tant de fer excursions per les muntanyes, a la recerca dels supervivents del gran èxode de mitjans del segle XX, i dels fantasmes del passat. Hi havia tanmateix, altres motius que l'empenyien a pujar muntanyes. Motius com els que del rei Pere el Gran que va pujar al Canigó per veure què dimonis havia allà dalt i es va trobar amb un drac fantàstic que treia foc per queixals. Motius com el poeta Petrarca que va pujar al mont Ventós i des d'allà dalt va veure de cop la seua vida, el passat i el futur. Motius sobretot com els que tenia mossèn Cinto Verdager, un gran poeta que el baró Isidor idolatrava, el qual poeta, equipat amb un paraigua de pastor i una maleta de fusta per motxilla, pujava i baixava les muntanyes per conèixer millor el país i, sobretot, amb la intenció de recollir les paraules i històries per als seus llibres.

Bona part de les passions que movien el cos i l'ànima de l'Isidor de Lluvic estaven relacionades amb un objectes construïts amb plec de fulls de paper relligats i enquadernats, coneguts amb el nom de llibres. La passió de llegir-los, la passió per ensenyar als joves la saviesa que contenen, la passió per difondre i fer-ne comentaris, la passió per editar-

los, o sia, preparar per a l'estampa els llibres escrits per altres, i finalment, la passió per escriure'ls ell personalment. Fruit d'aquesta darrera passió en són una quinzena d'obres sobre la llengua i la manera d'escriure d'altres autors i quatre llibres de narracions propis titulats, *Cinc estacions, En el nom del pare, Tractat de geografia*, i per últim, *Ànima de bolero*, el qual encara és a l'estampa i és previst que surti a la tardor.

La passió d'escriure històries, o *la diabòlica mania d'escriure*, com en deia Josep Pla, el gran cavaller de les lletres de la plana empordanesa, se li va encomanar precisament, trescant per les valls dels Pirineus participant en els tornejos literaris estivals, coneguts com *Trobades d'Escriptors al Pirineu*. En aquestos relats, el baró demostra una gran perícia, especialment en el difícil art de la descripció i, en aquest sentit, no hi posarem més pa que formatge si el comparem amb el gran mestre de l'Empordà.

Un dia hivernal i boirós de fa tot just dos anys, el nostre cavaller tornava d'Espés menant el seu auto de 120 cavalls de potència. Quan travessava els túnels del congost de Gavarret, poc abans de sortir a Obarra, va sentir una veu misteriosa que feia:

Baró d'Espés que a Barcelona vas a Barcelona aniràs però a Espés no hi tornaràs més.

I l'últim baró d'Espés, com havia fet segles enrere el seu avantpassat, va respondre:

Tornar o no tornar, a Barcelona he d'arribar.

Un resposta certament valenta, tot i saber que era la veu amenaçadora i desafiant

del cavaller negre, a qui mai cap força humana fins avui ha pogut vèncer de manera definitiva. A tot estirar, hom pot allargar la lluita. L'últim baró d'Espés no es va donar per vençut, conscient que la manera més digna i humana de plantar cara al funest cavaller era continuar treballant en la feina diària com si no l'hagués sentit. Amb tot, ell no se n'amagava. *Tinc un càncer de pulmó*, confessava sense embuts als amics. *Però me'n sortiré, lluito com un animal*. I lluitava amb voluntat de ferro en les múltiples lluites que tenia entaulades i, a la vegada, contra el cavaller negre. I aquesta lluita en solitari, valenta, ferotge, exemplar, contra el cavaller trampós, el va dignificar com a persona, fins i tot va donar un sentit als amors i a les lluites

que ell no va tenir temps d'enllestir. Les muntanyes que no va pujar, els llibres que somiava portar a l'estampa, els relats i la novel·la que havia pensat d'escriure, el país que ell estimava amb un desesperat dolor i pel qual tant havia lluitat, encara esclau i humiliat, pendent d'alliberar dels moros. Una patuleia de moros que controlen i exploten la nostra nació des de l'estranger i, per tant, pitjors dels que segles enrere el seu antecessor havia expulsat de la Ribagorça,

Els seus amics cavallers de les lletres van honorar l'Isidor de Lluvic, seguint els passos que ell havia somiat de fer. I així acaba la llegenda de l'últim baró d'Espés, senyor de Bellpuig i de Cervera, de Sant Just Desvern i de Barcelona.